

PUHE ÄLYKKYYDEN MITTANA?

Kuurojen opetus Suomessa vuosina 1930–1939.

Oulun yliopisto Historiatieteet

Tieteiden ja aatteiden historia

Kandidaatintutkielma

22.3.2023

Inka Illukka

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	3
1. HISTORIALLINEN KONTEKSTI	6
1.1. KUUROJENKOULUT SUOMEEN	6
1.2. PUHEMETODIN KÄYTTÖÖNOTTO	7
2. OPETUS KUUROJENKOULUSSA	10
2.1. OPETUKSEN PÄÄMÄÄRÄT JA LUOKKAJAKO	10
2.2. OPETUS VUOSILUOKILLA 1-5	11
2.3. OPETUS VUOSILUOKILLA 6-8	14
2.4. KESKUSTELU KUVIEN KÄYTÖSTÄ OPETUKSESSA	16
3. KIISTELTY PUHEMETODI	19
3.1. ARTIKULAATIOTA JA HUULILTALUKUA	19
3.2. PUHETTA, VIITTOMIA VAI MOLEMPIA?	23
LOPPULAUSE	26
LÄHTEET JA TUTKIMUSKIRJALLISUUS	28
I LÄHTEET	28
II TUTKIMUSKIRJALLISUUS	28

JOHDANTO

*En tunteitani lausua,/En halujani haastella/Mä voi, kun kahleiss' ompi
kieli,/Siteissä ajatus ja mieli,/Ja tuopa usein tuskan tuo/Ja synkäksi
elämäni luo.*

Näin kirjoitti kuurojenkoulun johtaja ja kuuleva Kustaa Killinen runossaan *Kuuromykkä*, joka julkaistiin vuonna 1894 *Suomen aistivalliskoulujen lehdessä*.¹ Runon kirjoittaja on kuulevana määritelty kuurojen puolesta heidän kokemusmaailmansa. Runossa on 1800-luvun ja 1900-luvun vaihteelle tyypillinen asenne kuuroja kohtaan, sillä puhekieltä arvostettiin ja odotettiin myös kuuroilta, viittominen oli pitkälti kiellettyä. Tämä näkyi myös kuurojen koulutuksessa vielä 1930-luvulla.

Kandidaatintutkielmassani tarkastelen kahden eri aikakauslehden kirjoituksia liittyen kuurojen opetukseen ja käytettyihin opetustapoihin. Määrällisesti eniten artikkeleita on lehdestä *Kuuromykkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja*, joka ilmestyi vuoteen 1931 asti nimellä *Suomen aistivalliskoulujen lehti*. Lehden julkaisijana toimi Suomen aistivalliskoulujen opettajaliitto. Lehteä julkaistiin tyypillisesti 5–7 kertaa vuodessa. Lehti koostuu pitkälti erilaisista kirjoituksista koskien kuurojen ja sokeiden opetusta sekä kokouksettomuksia eri alueiden auttajayhdistysten toiminnasta. Hyödynnän lisäksi muutamia kirjoituksia, jotka on julkaistu lehdessä *Hiljainen maailma: Suomen kuurojen ja ystävien lehti* (vuosina 1926–1931 nimellä *Kuurojen ystävä*). Kyseinen lehti koostuu esimerkiksi matkakertomuksista sekä kirjoituksista kuuroista niin Suomessa kuin maailmalla. Molempien lehtien kirjoitukset ovat pääsääntöisesti nimimerkillä tai nimikirjaimilla julkaistuja. *Kuuromykkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja* -lehdessä on artikkelisarjoja, joissa lehden eri numeroissa on julkaistu samalla otsikolla tai samaa aihetta koskevia kirjoituksia.

Kuuromykkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja -lehden kirjoitukset ovat pitkälti kuulevien kirjoittamia, sillä kuurojenkouluissa opettajat olivat kuulevia 1930-luvulla. *Hiljainen maailma: Suomen kuurojen ja ystävien lehti* koostuu muutamia

---

¹ K. Killinen, "Kuuromykkä" (runo). *Suomen aistivalliskoulujen lehti*. 9/1894.

poikkeuksia lukuun ottamatta kuulevien kirjoituksista. Tämä voi johtua esimerkiksi siitä, että kuurojen kirjoitetun kielen hallinta on ollut hyvin vaihtelevaa.²

Tutkimuskirjallisuutena hyödynnän Eeva Salmen ja Mikko Laakson teosta *Maahan lämpimään. Suomen viittomakielisten historia*. Teos on julkaistu vuonna 2005, kun Kuurojen Liitto ry täytti sata vuotta. Liiton historian lisäksi teoksessa on käsitelty laajasti viittomakielisten historiaa ja elämää. Teoksen tekemiseen on osallistunut viittomakielisiä kuuroja ja kuulevia historioitsijoiden lisäksi.³ Eeva Salmelta hyödynnän myös hänen kirjoittamaansa artikkelia ”*Kielelliset käännteet kuurojen opetuksessa*”, joka on ilmestynyt Joel Kivirauman toimittamassa teoksessa *Muuttuvat marginaalit: Näkökulmia vammaistutkimukseen* vuonna 2014. Artikkelissaan Salmi on kattavasti käynyt läpi viittomakielen ja puhemetodin vaiheita kuurojenopetuksessa. Artikkelissaan Salmi myös kertoo olevansa osa viittomakielistä yhteisöä, vaikka viittomakieli ei ole hänen äidinkieltensä.⁴ Birgitta Wallvikilta käytän teosta *Viitotulla tiellä*, joka on ilmestynyt vuonna 2001. Wallvik käy teoksessaan läpi etenkin puhemetodin vaiheita Suomessa ja Euroopassa. Wallvik on kuurojen vanhempien kuuleva lapsi.⁵ Edellä mainittujen lisäksi hyödynnän muutamaa muuta artikkelia ja teosta, joissa pintapuolisemmin keskitytään kuurojenopetukseen. Näissä ei ole avattu kirjoittajan tai tutkijan mahdollista yhteyttä kuurojen yhteisöön.

Kandidaatintutkielmassani vastaan tutkimuskysymykseen minkälaisia opetustapoja käytettiin kuurojen opetuksessa Suomessa vuosina 1930–1939? Varsinaisen tutkimuskysymyksen lisäksi tutkielmassani pyrin tuomaan esiin, kuinka opetustavoista keskusteltiin valitsemisani aikakauslehdissä. Olen rajannut aiheen käsittämään vain ei-ammattillisen koulutuksen, joka tapahtui erillisissä kuurojenkouluissa. Vielä tarkempi rajaus on käytetyt opetusmenetelmät puhekouluissa, sillä suurin osa aineistoistani käsittelee puhekouluja. Ajallinen rajaus on syntynyt pitkälti alkuperäislähteiden ja tutkimuskirjallisuuden pohjalta. Kyseisenä aikakautena keskustelu opetustavoista on ollut vilkasta valitsemisani aikakauslehdissä, mikä hyvin mahdollistaa aikakauden

---

² Salmi 2014, 12.

³ Salmi & Laakso 2005, 11.

⁴ Salmi 2014, 12.

⁵ Wallvik 2001, 5.

tutkimisen. Pidempi aikaväli ei olisi mahdollista kandidaatintutkielman pituussuosituksen vuoksi.

Tutkimukseni kannalta keskeisiä käsitteitä ovat muun muassa kuuro ja puhemetodi. Valitsemassani aineistossa kuuroista käytetään monia eri nimityksiä aistivillaisista kuuromykkiin ja viittomakielisiin. Tästä huolimatta käytän itse käsitettä kuuro johdonmukaisesti läpi työn, sillä kaikki kuurot eivät osanneet viittomakieltä, saati olleet mykkiä. Lähteissä ja tutkimuskirjallisuudessa kuuroina on pidetty henkilöitä, jotka eivät kuule ollenkaan tai kuulevat todella heikosti. Kyseiset henkilöt ovat olleet syntymästään asti kuuroja tai menettäneet kuulonsa myöhemmin esimerkiksi sairauden tai tapaturman vuoksi. Puhemetodista on myös aineistossani käytetty eri käsitteitä, kuten puheopetus ja puhemenetelmä. Puhemetodilla tarkoitetaan opetustapaa, jossa kuuroja opetetaan puheen ja huulitaluvun avulla, eikä viittomakieltä hyödyntäen.⁶ Puhemetodia käsittelen tarkemmin luvuissa 1.2. sekä 3.1.

Kansalliskirjaston digitaalisista aineistoista etsin erilaisilla hakusanoilla lehtiä, jotka koskevat kuuroja ja heidän opetustaan. Silmäilin lehtiä ensin otsikkotasolla löytääkseni tutkimukselleni relevantit kirjoitukset. Tässä vaiheessa joukosta karsiutui pois *Kuuromykkäin lehti*, sillä kyseisessä lehdessä ei ollut tutkimusaiheittani koskevia artikkeleita. Tämän jälkeen luin relevantit kirjoitukset tarkemmin läpi, joista valikoitui tutkielmaani päätyneet kirjoitukset ja artikkelisarjat. Tutkimusmetodinani toimii lähiluku, mikä tutkimuksessani tarkoittaa sitä, että luin valitsemiani artikkeleita useaan eri otteeseen. Ymmärrys teksteistä syveni, kun niitä luki useamman kerran. Tällöin huomio kiinnittyi eri asioihin kuin esimerkiksi ensimmäisellä tai toisella lukukerralla.

Taustoitin aihetta kontekstiluvussa käymällä läpi tiiviisti kuurojenkoulujen historian sekä opetukseen vaikuttaneet yhteiskunnalliset tekijät. Tämän jälkeen esittelen kuurojenkoulujen tavoitteita ja opetussisältöjä eri vuosiluokilla. Kolmannessa pääluvussa käsittelen puhemetodia ja huulitalukua opetuksessa sekä niistä herännyttä keskustelua.

---

⁶ Salmi 2014, 19.

1. HISTORIALLINEN KONTEKSTI

1.1. KUUROJENKOULUT SUOMEEN

Suomen ensimmäinen kuurojenkoulu perustettiin vuonna 1846 Porvooseen. Koulun johtajana ja opettajana toimi Carl Oscar Malm (1826–1863), joka oli itsekin kuuro. Hän sai opetusta Tukholmassa Manilla-koulussa. Malm oli lahjakas opiskelija ja sai opetusta muun muassa luonnontieteestä sekä Ruotsin historiasta ja maantiedosta.⁷ Malm oppi siis ruotsalaisen viittomakielen, johon moderni suomalainenkin viittomakieli pohjautuu. Malm jatkoi omassa opetustavassaan Manilla-koulun perinteitä muun muassa korostamalla viittomakielen merkitystä. Viittomakielen lisäksi opetuksessa kiinnitettiin huomiota sormiaakkosten ja kirjoittamisen opetteluun, jotta tiedonhankinta ja kuulevien kanssa kommunikointi olisi mahdollista. Malmin mukaan viittomakielen avulla voidaan ilmaista täysin samat asiat kuin puheellakin. Viittomakielen avulla kuuroille opetettiin kirjoitettu kieli. Malm eteni opetuksessaan konkreettisista asioista abstrakteihin asioihin, joita selitettiin viittomakielen avulla.⁸

Ensimmäinen valtion kuurojenkoulu perustettiin Turkuun vuonna 1860. Malm toimi koulussa opettajana, mutta häntä ei valittu koulun johtajaksi. Koulun ohjesääntöjen määräysten mukaan koulun johtajan tuli olla täysaistinen, minkä vuoksi Malmia ei voitu valita tehtävään.⁹ Turun koulun ohjesääntöä oli laatimassa porvooolainen johtokunta, johon kuului Malmin lisäksi muun muassa J. L. Runeberg ja C. H. Alopaeus. Heidän lisäksi laatimiseen osallistui esimerkiksi kenraalikuvernööri Fredrik Wilhelm Rembert von Berg. Ohjesäännön myötä Malm sivuutettiin päätöksenteosta ja kuulevat olivat askeleen lähempänä kuurojenopetuksen hallintaa.¹⁰

1800-luvun lopulla kuurojen opetus sai Suomessa vahvan jalansijan, sillä uusia kouluja perustettiin eri puolille Suomea. Mikkeliin perustettiin kuurojenkoulu vuonna 1893. Vuotta myöhemmin käynnistyi kuurojen opetus Jyväskylässä. Oulussa opetus kuuroille

---

⁷ Vuolle 1996, 61–63.

⁸ Salmi 2014, 14–15.

⁹ Wallvik 2001, 103

¹⁰ Salmi 2014, 16.

käynnistyi vuonna 1898.¹¹ Valtion koulujen lisäksi Suomeen oli perustettu useita pieniä yksityisiä kuurojenkouluja muun muassa Ilmajoelle, Merikarvialle sekä Eurajoelle.¹²

1.2. PUHEMETODIN KÄYTTÖNOTTO

1800-luvun lopulla viittomakieli oli kehittynyt monipuoliseksi kieleksi, kuuron väestöosan koulutustaso nousi joutuisasti ja monet kuuroista toimivat arvostetuissa käsityöläisammateissa. Kuurojenopetuksessa käytetty viittomakieli sai kuitenkin arvostelua osakseen. Viittomakielen lisäksi kuuroja oli mahdollista opettaa puhemetodilla, jonka ”isänä” pidetään saksalaista Samuel Heinickeä (1727–1790). Heinicken ja puhemetodin kannattajien mukaan puhe ja ajattelu olivat yhteydessä toisiinsa, eikä ajattelua ollut ilman puhetta. Viittomakielen ajateltiin hidastavan puheen oppimista ja tätä kautta ajattelun kehittymistä, minkä vuoksi sen käyttö haluttiin kieltää.¹³

Kuurojenopetukseen liittyvässä kiistassa oli kaksi koulukuntaa. Oralistit uskoivat puhemenetelmän käyttöön ja halusivat kieltää viittomakielen käytön. Manualistit puolestaan kannattivat viittomakielen käyttöä opetuksessa.¹⁴ Oralistien voitto opetuskiistassa 1800-luvun loppupuolella osui merkittävään ajankohtaan, sillä samaan aikaan koulutusajatteluun vaikuttivat muun muassa teollistuminen, nationalismi ja evolutionismi. Evoluutioteorian mukaan ajateltiin, että kielet kehittyvät yksinkertaisesta kohti monimutkaisempaa. Viittomakieli nähtiin taantuneena ja primitiivisenä kielenä, mikä on korvautunut ajan saatossa puheella. Edellä mainittu evoluutioteoria vaikutti myös rotuhygieeniseen ajatteluun, jossa ajatuksena oli parantaa ihmisrodun laatua estämällä huonojen ominaisuuksien periytyminen. Oralistien mukaan viittomakielen salliminen kannustaisi kuuroja yhteistoimintaan, kuten yhdistysten ja kirkkojen perustamiseen sekä keskenään naimisiin menoon. Kuurouden ajateltiin olevan periytyvä ominaisuus, jolloin kuurojen välisistä avioliitoista syntyisi lisää kuuroja. Poikkeavuus nähtiin pahaksi yhteiskunnalle. Oralistit näkivät kuurouden poistamisen tai ainakin sen vähentämisen tärkeänä.¹⁵

---

¹¹ Nygård 1998, 180–181.

¹² Wallvik 2001, 133–134.

¹³ Salmi 2014, 19.

¹⁴ Wallvik 2001, 154.

¹⁵ Salmi & Laakso 2005, 144–146.

Nationalismin voimistuttua Euroopassa oli yhä tärkeämpää luoda yhtenäinen kansa, jolla on esimerkiksi yksi yhtenäinen kieli. Koulu oli yksi väline tämän päämäärän saavuttamiseksi. Kielen lisäksi koulussa pystyttiin antamaan tietty kuva kansasta sekä sen historiasta, maantiedosta ja ominaispiirteistä. Nationalismin voimistuttua viittomakielestä ja muista vähemmistökielistä tuli niin sanotusti kulttuurisesti vääriä, sillä niiden ei katsottu edustavan kansallista kulttuuriperinnettä. Teollistuminen vaikutti osaltaan koulutuksen asemaan, sillä koulutuksen haluttiin vastaavan teollisuuden vaatimuksia. Teollistumisen myötä tarvittiin yhä koulutetumpaa väestöä, mutta myös työntekijöitä massatuotantoon, jotka olivat omaksuneet jo koulussa tietyt arvot sekä hyväksyivät tiukan työpaikkakurin. Tehokkuus oli yksi teollistuvan yhteiskunnan vaatimuksista. Oralistien mielestä koulutuksen tuli tähdätä puhetaitoon, jotta kuurotkin voisivat menestyä työelämässä, koska viittomakieli oli arvoton kilpailtaessa paikasta yhteiskunnassa.¹⁶

Oralismin menestykseen vaikutti myös sen vahva ja järjestäytynyt kannattajakunta. Viittomakielen kannattajat eivät ryhmittäytyneet samalla tavalla kuin oralistit 1800-luvun lopulla. He pitivät kuitenkin itsestään selvinä puhemenetelmän heikkouksia. Manualistit korostivat, kuinka kuuroutuneet ja huonokuuloiset voivat oppia puhumaan tai lukemaan huulilta sujuvasti, jotta se voisi olla heidän ensisijainen kommunikaatiotapansa, mutta syntymäkuurot eivät voi tätä oppia. Manualistien arvostelun kohteena oli myös oralistien ajatus puheen ja älyllisen kehityksen rinnastamisesta.¹⁷ 1930-luvulle saakka ei ollut teorioita, joilla käytettyjä opetusmenetelmiä olisi voinut perustella puolueettomasti ja tieteellisesti. Eri menetelmiä ajettiin henkilökohtaisista ja ideologisista syistä.¹⁸

Edellä mainitut aatteet vaikuttivat myös Suomessa kuurojenopetukseen. Puhemetodin käyttöönottoa käsiteltiinkin vuonna 1889 komiteassa, jonka tarkoituksena oli suunnitella koko aistivalliskoulutusta. Komitean puheenjohtajana toimi jo aiemmin mainittu Alopaeus. Komiteaan kuului muun muassa kuurojenkoulujen johtajat.¹⁹ Varsinainen aistivalliskoulutusasetus annettiin vuonna 1892. Kyseisessä asetuksessa

---

¹⁶ Salmi & Laakso 2005, 146–147.

¹⁷ Salmi & Laakso 2005, 147–148.

¹⁸ Wallvik 2001, 160.

¹⁹ Salmi 2014, 21–23.

turvattiin aistivammaiskoulujen asema valtion laitoksina.²⁰ Tämän lisäksi asetuksessa määrättiin Turun, Porvoon ja Kuopion kuurojenkouluissa käytettäväksi puhemetodia opetuksessa. Mikkelin kuurojenkoulussa opetuksessa sai käyttää kirjoitusmetodia. Jyväskylän koulu oli suunnattu yli-ikäisille kuuroille, jotka saivat opetusta kirjoitus- ja viittomametodilla. Kyseisen asetuksen myötä kouluihin ei enää palkattu kuuroja opettajia.²¹ Komitean päätösten myötä kuurojenkoulutus oli kokonaan kuulevien käsissä ja kuurot sivuutettu päätöksenteossa.

---

²⁰ Nygård 1998, 181.

²¹ Salmi 2014, 13, 22.

2. OPETUS KUUROJENKOULUSSA

2.1. OPETUKSEN PÄÄMÄÄRÄT

Kuurojenkouluille vuonna 1912 annetussa ohjesäännössä oli annettu kouluille vapaat kädet opetuksen sisällön suhteen, sillä kansankoulun oppimäärä ja oppiaineet oli mainittu vain ohjeellisena oppisisältönä. Ohjesäännössä mainittiin koulun valmistavan kuuroja käytännölliseen elämään, mikä tarkoitti ennen kaikkea artikulaatio-opetusta eli puheen ääntämistä. Puheen ääntämisen tarkoituksena oli tehdä kuuroista kuulevan kaltaisia, jotka eivät erotu kuulevien joukosta. Puheen ääntämisen lisäksi keskityttiin harjoittelemaan huulilतालukua.²² Artikulaatio-opetusta²³ oli kouluissa jopa 20 tuntia viikossa, minkä lisäksi muutama tunti laskentoa sekä muita aineita. Kaikkia aineita opetettiin puhumalla ja oppilaiden odotettiin myös vastaavan puheella.²⁴

Kuuromykkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja -lehdessä julkaistussa artikkelisarjan ensimmäisessä osassa käsitellään muun muassa opetuksen päämääriä. Aukusti Karhunen on kirjoittanut kyseisen artikkelisarjan muistiinpanojensa pohjalta seurattessaan opetusta Kuopion kuuromykkäin koulussa. Tekstissään hän painottaa kielen opetuksen merkitystä kuurojen opetuksessa:

*Koulutyö kieliopetuksessa on osaksi mekaanista, osaksi ajatustyötä. Tärkein ja vaikein ajatustyö k.m. koulun kieliopetuksessa on: 1) Kielellisten käsitteiden herättäminen, sillä nämä käsitteet k.m. koulun oppilailta kuurouden tähden puuttuvat ja 2) saada hänet loogillisesti yhdistämään nämä käsitteet lauseiksi, päätelmiksi ja muiksi ajatusyhtymiksi.*²⁵

Tekstikatkelman mukaan kuurojenopetuksessa on siis haastavinta kielellisten käsitteiden opettaminen, niin että kuuro onnistuu muodostamaan myöhemmin ymmärrettäviä lauseita ja erilaisia päätelmiä. Tämä pätee etenkin syntymäkuurojen kohdalla, sillä he eivät ole kuulleet puhetta ja tätä kautta oppineet esimerkiksi sanojen

---

²² Salmi & Laakso 2005, 170.

²³ Lähteestä riippuen artikulaatio-opetus tai kieli- ja asiaopetus.

²⁴ Salmi 2014, 23.

²⁵ A. Karhunen, "Kieliopetus kuurojenkoulussa" (art.) *Kuuromykkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja*. 8/1932.

merkityksiä. Myöhemmin lapsuudessaan esimerkiksi sairauden vuoksi kuuroutuneilla tilanne oli hieman helpompi.

Vuonna 1934 opetusministeriön antamassa ohjesäännössä kansakoulun oppimäärä ja opetuksen sisältö oli ohjeellisena oppisisältönä, kuten vuonna 1912. Ohjesäännössä oli maininta luokkajaosta, jota kuurojenkouluissa toteutettiin. Puhekouluissa ensimmäinen ja toinen luokka olivat koeluokkia, jotka oli jaettu A-, B- ja C-luokkiin. Koeluokille oppilaat jaettiin kokeiden perusteella, joilla mitattiin heidän älykkyyttään. Oppilaita oli mahdollista siirtää luokkien välillä, kun opettaja oli tietoinen oppilaan kyvykkyydestä ja lahjakkuudesta. Myöhemmät luokat oli jaettu kahteen rinnakkaisosastoon, A- ja B-luokkaan. Kirjoituskoulun luokat oli myös jaettu kahteen rinnakkaisosastoon, C- ja D-luokkaan.²⁶

Kuopion kuurojenkoulussa koulutaipaleensa aloittaneille oppilaille näytettiin esimerkiksi kelloa ja kirjoitettiin kyseinen sana paperille. Opettaja osoitti kelloa ja sanaa ”kello”. Tämä toistettiin niin monta kertaa, että oppilas ymmärsi kyseisen esineen olevan nimeltään kello. Tämän jälkeen toimittiin samoin toisen esineen kanssa. Lahjakkaat oppilaat oppivat kerralla jopa kahdeksan sanaa ja heikommat kolmesta viiteen sanaan. Kuopiossa käytettävää järjestelmää Kahma piti luotettavana, sillä kokeessa testattiin niin oppilaan muistia kuin havaintokykyäkin. Muutaman viikon kuluttua kokeesta pidettiin tarkistuskoe, jolloin käy ilmi kokeen luotettavuus. Kahman mukaan koe oli ainakin yhtä luotettava kuin lukuvuoden kestäneen koeajan jälkeen toimitetut jaot.²⁷ Lahjakkuusjako ei ollut kuitenkaan ristiriidaton Salmen ja Laakson mukaan, sillä oppilaat, jotka olivat kuuroutuneet myöhemmin esimerkiksi sairauden vuoksi oppivat puhekielen alkeet nopeastikin, vaikka eivät olisi muuten olleet lahjakkaita oppijoita.²⁸

2.2. OPETUS VUOSILUOKILLA 1–5

Ensimmäisellä luokalla kuuroille opetettiin yksinkertaisia ja konkreettisia sanoja. Opetukseen liittyi vahvasti eri aistien käyttäminen. Opeteltava esine tai ilmiö annettiin

---

²⁶ ”Opetusministeriön päätös” *Kuuromykkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja*. 1–2/1935.

²⁷ U. Kahma, ”Artikulatiota” (art.) *Kuuromykkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja*. 1–2/1936.

²⁸ Salmi & Laakso 2005, 167.

oppilaille tarkasteltavaksi, jotta sitä saattoi esimerkiksi haistella ja tunnustella. Tämän jälkeen sana opeteltiin lausumaan. Lausumisen jälkeen sana kirjoitettiin vielä taululle sekä vihkoon. Sanojen kertaaminen tapahtui päinvastaisessa järjestyksessä eli ensin oppilas lausui sanan, jonka jälkeen näytti esineen. Oppilaille pyrittiin opettamaan sellaisten esineiden ja ilmiöiden nimiä, jotka ovat osa jokapäiväistä elämää ja usein nähtävillä, kuten huonekalut ja vaatteet. Näin opetetut sanat eivät unohtuneet nopeasti, koska ne olivat usein näkyvissä. "Keinotekoisilta viittomilta" vältyttiin, kun konkreettisesti näytettiin opetettavat teot ja ilmiöt, kuten kävely, juoksu, vesi- ja lumisade. Sanamuodoista pyrittiin opettamaan preesens ja imperfekti.²⁹ Opetettavia sanoja olivat edellä mainittujen lisäksi muun muassa puu, suu, järvi, pallo ja siipi.³⁰

Toisella luokalla opetuksessa keskityttiin etenkin sanavaraston kartuttamiseen havainto-opetuksen avulla. Esineiden ja ilmiöiden luettelemisen lisäksi pyrittiin oppilaille opettamaan muun muassa ominaisuussanoja ja eri sanaluokkia. Oppilaiden tuli esimerkiksi oppia, että kysyttäessä "kuka" haetaan henkilöä ja kysyttäessä "minkälainen" taas ominaisuutta.³¹ Toisen luokan keväällä oppilaille aloitettiin lukemisen opettaminen.³²

Vuoden 1930 neljännessä Suomen aistivalliskoulun -lehdessä oli Urho Kierimon huolestunut kirjoitus oppilaiden rasituksesta, kun opetustunteja oli paljon kotitehtävien ja -askareiden lisäksi. Kierimo kuvaa kirjoituksessaan, kuinka opettajana toimiessaan on nähnyt kuurojen oppilaiden pyörtyilevän.³³ Seuraavan vuoden toisessa numerossa oli vastine Kierimon kirjoitukseen, jonka oli kirjoittanut Oskar Hiekkala, joka toimi tarkastajana.³⁴ Kirjoituksessa tuotiin esiin, kuinka ensimmäisellä ja toisella luokalla opetustunteja kertyi kaikkiaan 34 tuntia, kun kansakoulussa vastaavasti opetusta oli vain 24 tuntia. Tuntijako koostui kieli- ja asiaopetuksesta, jota oli kaikkiaan 24 tuntia

---

²⁹A. Karhunen, "Kieliopetus kuurojenkoulussa" (art.) *Kuuromykkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja*. 8/1932.

³⁰A. Karhunen, "Kieliopetus kuurojenkoulussa" (art.) *Kuuromykkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja*. 9/1932.

³¹A. Karhunen, "Kieliopetus kuurojenkoulussa" (art.) *Kuuromykkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja*. 9/1932.

³²A. Karhunen, "Kieliopetus kuurojenkoulussa" (art.) *Kuuromykkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja*. 4–5/1933.

³³U. Kierimo, "Oppilaittemme liikarasituksesta kuuromykkäinkouluissamme" (art.) *Suomen aistivalliskoulujen lehti*. 7–8/1930.

³⁴Ojala 1999, 57.

ensimmäisellä ja toisella luokalla. Tämän lisäksi oli neljä tuntia käsitöitä, kolme tuntia voimistelua sekä kaksi tuntia kaunokirjoitusta ja tunti piirustusta. Kirjoituksessa ehdotettiin muutosta tuntimääriin ja tuntijakoihin, jotta opiskelu ei olisi liian raskasta. Ehdotuksessa oli muun muassa kieli- ja asiaopetusta 21 tuntia, käsitöitä kaksi tuntia ja kaunokirjoitusta tunti.³⁵ Kieli- ja asiaopetus oli läsnä kaikissa opetettavissa aineissa, sillä myös käsityötunnit olivat kieliharjoittelua varten. Tästä esimerkkinä Kuopion kuurojenkoulu, jossa vaadittiin käsityötuntien yhteyteen tehokkaampaa kieliharjoittelua.³⁶

Kolmannella luokalla kieliopetuksen tueksi otettiin päiväkirjan kirjoittaminen, jotta oppilaat tottuvat tekemään havaintoja ja kirjoittamaan niistä. Oppilaat kirjoittivat päiväkirjaa vuorotellen luokan taululle, josta muut oppilaat kopioivat sen vihkoihinsa opettajan tekemien korjausten jälkeen. Oppilaat saivat kirjoittaa tekstejään myös kotona. Tällöin opettaja korjasi tekstit koulussa ja selitti käsitteet, jotka olivat jääneet epäselviksi. Päiväkirjojen aiheina oli muun muassa syksy, joululoma ja markkinat.³⁷ Kolmannella luokalla uusia opetettavia aineita olivat uskonto ja laskento.³⁸

Neljännellä luokalla opetettavat aiheet ja sanat johdettiin pitkälti oppilaiden kirjoittamista päiväkirjoista. Tärkeässä roolissa oli, kuten aiemmilla luokilla, erilaisten havaintovälineiden runsas käyttö, jotta oppilaat todella ymmärtävät opetettavien sanojen merkityksen. Havainto-opetuksesta esimerkkinä tekstissä käytettiin räätälin ammattia, jota voi oppilaille havainnoida räätälin työvälineiden kautta. Räätälin ammatista ja työvälineistä oppilaat keksivät lauseita, jotka kirjoitettiin taululle ja lausuttiin kuorossa. Konkreettisten esineiden lisäksi käytettiin esimerkiksi taululle piirtämistä, kuvia ja luonnollisia viittomia selventämään uusia sanoja. Päiväkirjaan oppilaat kirjoittivat viikoittain tärkeimmistä tapahtumista.³⁹

---

³⁵ O. Hiekkala, "Onko kuuromykkäinkoulujemme opetussuunnitelma uudistettava?" (art.) *Suomen aistivalliskoulujen lehti*. 3/1931.

³⁶ Salmi & Laakso 2005, 170.

³⁷ A. Karhunen, "Kieliopetus kuurojenkoulussa" (art.) *Kuuromykkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja*. 1–2/1933.

³⁸ O. Hiekkala, "Onko kuuromykkäinkoulujemme opetussuunnitelma uudistettava?" (art.) *Suomen aistivalliskoulujen lehti*. 3/1931.

³⁹ A. Karhunen, "Kieliopetus kuurojenkoulussa" (art.) *Kuuromykkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja*. 1–2/1933.

Viidennellä luokalla oppilailta vaadittiin esimerkiksi päiväkirjoissa tarpeeksi vaativan kielenkäyttöä, eikä yksinkertaista kieltä katsottu hyvällä. Oppilailla oli jo kehittynyt sanavarasto, jolloin heitä pyrittiin kannustamaan itsenäiseen ajatteluun erilaisten kysymysten avulla.⁴⁰ Opetettavia aiheita oli esimerkiksi lehmien hoito ja siihen liittyvä käsitteistö.⁴¹ Uusina opetettavina aineina viidennellä luokalla olivat maantieto ja luonnonoppi.⁴² Kuurojenkouluissa hyödynnettiin sekä kansakouluille tarkoitettuja oppikirjoja että etenkin kuurojen opetukseen tarkoitettuja oppikirjoja. Kuurojen opetukseen oli laadittu esimerkiksi kirjat *Luonnontieto kuuromykkäin opetusta varten* ja *Yhteiskuntaopas Suomen kuuromykkäille*.⁴³

2.3. OPETUS VUOSILUOKILLA 6–8

Luokilla 1–5 eli keskiluokilla opetuksessa keskityttiin pitkälti ympärillä tapahtuviin ja havaittaviin asioihin kieliopetuksessa. Yläluokkien kieliopetuksessa keskityttiin aiheisiin, jotka eivät olleet oppilaiden havaittavissa yhtä helposti ja joista olisi hyötyä koulun jälkeenkä. Koska aiheita ei voinut samalla tavalla näyttää, opetuksessa käytettiin edelleen kuvatauluja sekä luonnollisia viittomia. Aiheina olivat esimerkiksi maatalous ja karjanhoito, rahatalous ja yhteiskuntaan liittyvät toiminnot, kuten hallinto ja tuomioistuinten toiminta.⁴⁴ Näihin aiheisiin oppilaita perehdytettiin myös keskustelun ja taulupiirustusten avulla. Keskustelun jälkeen oppilaat kirjoittivat itselleen uudet asiat vihkoihinsa ja lukivat niitä koulupäivän jälkeen opetellakseen uudet asiat ulkoa. Seuraavalla kieliopetustunnilla oppilaat kertoivat ulkoa opetellut asiat sekä samalla osoittivat, että ovat ymmärtäneet opetettavan aiheen.⁴⁵

Seitsemännellä luokalla uutena opetustapana otettiin käyttöön ainekirjoitus, jossa esimerkiksi kirjoitettiin kuvauksia, kertomuksia ja kirjeitä. Ainekirjoituksessa oppilaan tuli osata tarpeeksi sanoja ja lausetapoja sekä jäsentää kirjoitettavia asioita. Aine

---

⁴⁰A. Karhunen, "Kieliopetus kuurojenkoulussa" (art.) *Kuuromykkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja*. 1–2/1933.

⁴¹A. Karhunen, "Kieliopetus kuurojenkoulussa" (art.) *Kuuromykkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja*. 3/1933.

⁴²O. Hiekkala, "Onko kuuromykkäinkoulujemme opetussuunnitelma uudistettava?" (art.) *Suomen aistiviälliskoulujen lehti*. 3/1931.

⁴³Ojala 1999, 113–114.

⁴⁴A. Karhunen, "Kieliopetus kuurojenkoulussa" (art.) *Kuuromykkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja*. 3/1933.

⁴⁵A. Karhunen, "Kieliopetus kuurojenkoulussa" (art.) *Kuuromykkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja*. 4–5/1933.

kirjoitettiin ensin konseptille ja tarkastamisen jälkeen ainevihkoon. Kirjoitettavia aiheita seitsemännellä luokalla olivat muun muassa pääsiäinen ja Suomessa käytetyt kulkuneuvot.⁴⁶

Kahdeksannella luokalla kieliopetus tuli perustaa yhä enemmän kieleen kuin aiemmin, jotta kaikki läpikäytävät asiat ehditään käymään läpi. Päiväkirjat olivat edelleen osana opetusta. Parhaista päiväkirjoista muodostettiin kieliopetuskappaleita, jotka muutkin oppilaat kirjoittivat vihkoihinsa. Ainekirjoituksen aiheita olivat esimerkiksi muinaissuomalaisten elämä erämaassa sekä viimeinen kouluvuosi. Edellä mainittujen tapojen lisäksi kahdeksannella luokalla oli käytössä sanavihko, johon kirjoitettiin erilaisten kysymysten avulla pitkälti sellaisia sanoja, jotka voitiin selittää toisten sanojen avulla. Tällaisia sanoja olivat muun muassa harhanäky eli kangastus, epäystävällinen eli vähän vihainen sekä vanhurskas eli rakastaa Jumalaa.⁴⁷

Kansakoulujen opetussuunnitelmaan kuului kotitalousopetus yläluokkien tytöille. Kuurojenkouluissa ei ollut varsinaista opetussuunnitelmaa, mutta kotitalousopetus nähtiin hyödyllisenä opetettavana aineena myös kuuroille yläluokkien tytöille, jotta heillä heräisi kiinnostus kotitaloustehtäviin. Mikkelin kuurojenkoulussa kotitalousopetukseen kuului muun muassa siivoamista, pyykkihuoltoa ja ruoan valmistusta. Kotitalousopetus nähtiin tärkeänä ja ajankohtaisena aiheena, koska kotitalousopetus tulisi järjestää ennen oppilaiden siirtymistä jatko-opetukseen.⁴⁸

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen levisi opetusajatteluun behaviorismi, jossa korostettiin muun muassa ulkoa opettelua. Behaviorismissa opetettava aine pilkottiin pienempiin osiin, eli kuurojenkoulussa esimerkiksi äänteisiin, sanoihin ja lauseisiin. Ääntäminen opetettiin huolella, mutta lauseiden merkitystä ei. Tällöin ulkoa opettelusta tuli keskeinen metodi.⁴⁹ Etenkin yläluokkien aiheiden opetuksessa on nähtävissä ulkoa

---

⁴⁶ A. Karhunen, "Kieliopetus kuurojenkoulussa" (art.) *Kuuromykkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja*. 4–5/1933.

⁴⁷ A. Karhunen, "Kieliopetus kuurojenkoulussa" (art.) *Kuuromykkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja*. 4–5/1933.

⁴⁸ J. K. Palomaa, "Kotitalousopetuksesta kuuromykkäinkoulussa" (art.) *Kuuromykkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja*. 8–9/1935.

⁴⁹ Salmi & Laakso 2005, 169, 175.

opettelun merkitys. Wallvik on myös käsitellyt behaviorismia teoksessaan ja etenkin sitä, kuinka epärealistista oli vaatia kuuroilta lapselta oikeaoppista kieltä:

Oralistit katsoivat, että kuuron lapsen tuli tuottaa vain ”kieliopillisesti oikeita” kielellisiä muotoja. Kuuroille lapsille asetetut vaatimukset oli täysin epärealistisia: He eivät aina voi kuulla puhuttua kieltä eikä kaikkia äännteitä voi nähdä. Ei kuulevakaan lapsi rakenna kieltään pala palalta, vaan ilmaisee aluksi itseään itsenäisesti luomillaan äänneyhdistelmillä ja lauserakenteilla, joita vain perhe ymmärtää. Kuuleva lapsi ei puhu ”oikein” moneen vuoteen, jos milloinkaan, miksi siis kuuron lapsen oli puhuttava oikein?⁵⁰

Wallvikin mukaan kielen opettaminen pala palalta oli mahdotonta, sillä kuulevatkaan lapset eivät opi puhumaan kyseisellä tavalla. Vaatimus kieliopillisesti oikeista äännteistä ja sanoista oli kuuroilta lapselta epärealistinen, sillä eihän samaa vaadita kuuleviltakaan lapsilta. Äännteiden ja puheen opettamista tarkemmin käsittelen luvussa 3.

2.4. KUVIEN KÄYTTÖ OPETUKSESSA

Havainto-opetus oli isossa osassa kuurojen opettamista, kuten aiemmista luvuista käy ilmi. Etenkään yläluokkien aiheita ei voinut havainnollistaa pelkästään kouluympäristöstä löytyvillä esineillä. Opetuksen apuna käytettiin esimerkiksi pienoismalleja, tauluja ja kuvia.⁵¹ Kuvien oikeanlainen käyttö herätti keskustelua vuoden 1934 *Kuuromykkäin- ja sokeainkoulun opettajaliiton äänenkannattaja -lehdissä*. Vuoden ensimmäisessä numerossa lehden päätoimittaja ja Kuopion kuuromykkäinkoulun johtaja Uno Kahma avasi keskustelun kuvien oikeanlaisesta käytöstä. Hänen mukaansa tavat käyttää kuvia opetuksessa olivat herättäneet mielipiteitä opettajissa ja Kahma halusi näin tuoda ilmi oman perustellun kantansa. Hän avaa tekstissään, kuinka kuulevan ja kuuron lapsen tajunnat eroavat toisistaan:

Kuulevan lapsen tajunta on elävä, suhteellisen selväpiirteinen kuvamaailma, jossa jokaisella esineellä on yleensä määrätty nimensä, joka erottaa sen toisista kuvista. Kuuromykkälapsen tajunta on taasen utuinen,

---

⁵⁰ Wallvik 2001, 158–159.

⁵¹ Salmi & Laakso 2005, 175.

*epäselvä ja epämääräinen, kokonaan järjestämätön kaaos, jossa ei millään ole määrättyä nimeä, joka erottaa sen toisista kuvista.*⁵²

Kahman kuvailemassa tilanteessa kuulevalla lapsella on elävä kielitaju, mutta kuuroilta lapselta tämä puuttuu, sillä hän ei tiedä sanoja, kun ei ole niitä voinut kuulla. Havaintovälineiden avulla on tarkoitus luoda kuuroille samanlainen elävä kielitaju, jossa esineillä ja toiminnoilla on omat nimensä kuin kuulevillakin. Elävän kielitajun kannalta havaintokuvaan viittaaminen aina tarvittaessa oli tarkoituksenmukaista. Kuvia ei tullut siirtää esimerkiksi varastoon tunnin päätyttyä, vaan ne voisivat hyvin olla esillä luokan seinillä.⁵³

Lehden viidennessä numerossa kouluneuvos K. A. Franssila toi esiin oman näkökulmansa liittyen käytäntöihin kuvien käytössä. Franssilan mukaan kuvia ei kannata säilyttää luokassa koko aikaa useasta eri syystä. Kuva voisi olla hetken aikaa oppitunnin päätyttyä luokassa, jolloin oppilaat voisivat vielä halutessaan tutkia sitä, mutta sen jälkeen kuva tulisi viedä erilliseen säilytyspaikkaan. Jos kuvia säilytetään luokan seinällä jatkuvasti, oppilaat menettävät mielenkiintonsa kyseisiä kuvia kohtaan. Mielenkiinnon katoaminen vaikuttaa oppimistuloksiin. Tämän lisäksi hän perustelee näkemystään käytännön syillä. Kuvien säilyttäminen erillisessä tilassa mahdollistaa useiden opettajien käyttävän kuvia opetuksessa eikä kuvat tällöin esimerkiksi pölyynny ja haalene auringonvalon vuoksi.⁵⁴

Samassa numerossa on vielä lyhyt Kahman vastine, jossa hän toteaa olevansa samaa mieltä opetusneuvoksen kanssa kuvien säilyttämisestä. Mielenkiinnon katoamisesta Kahma oli kuitenkin eri mieltä ja perusteli kantaansa sanan ”pallo” opettamisella, joka opetetaan ensimmäisellä luokalla. Kuvassa on esimerkiksi pallo ja sen ohessa esimerkiksi maalaistalon piha ja maanviljelyyn liittyvää kalustoa. Tällöin kuvaa voidaan käyttää myöhemminkin opetuksessa harjoiteltaessa esimerkiksi maalaiselämään tai maanviljelyyn liittyviä sanoja.⁵⁵

---

⁵² U. Kahma, ”Kuvain käyttäminen kuuromyökkäinopetuksessa” (art.) *Kuuromyökkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja*. 1–2/1934.

⁵³ U. Kahma, ”Kuvain käyttäminen kuuromyökkäinopetuksessa” (art.) *Kuuromyökkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja*. 1–2/1934.

⁵⁴ K. A. Franssila, ”Kuvain käyttämistä koskevan kirjoituksen johdosta” (art.) *Kuuromyökkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja*. 5/1934.

⁵⁵ U. Kahma, ”Edellisen johdosta” (art.) *Kuuromyökkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja*. 5/1934.

Jo aiemmin mainitsemiäni havaintovälineiden lisäksi hyödynnettiin elokuvia opetuksen tukena, jos se oli vain mahdollista. Elokuvien käyttöä opetuksessa hyödynnettiin esimerkiksi Turun kuuromykkäinkoulussa jo 1930-luvun alkupuolella. Elokuvat olivat hyödyllisiä opetuksen kannalta, mutta tarjosivat oppilaille myös huvia. Jutun kirjoittajalla Kosti Lehtisellä oli tietotaitoa filmeistä ja niiden käytöstä niin sanotussa elokuvakoneessa. Tätä tietotaitoaan hän jakoi kirjoituksessaan. Hän suositteli muihinkin kouluihin elokuvakoneen hankintaa, jos se vain oli mahdollista. Kansakouluissa opetuksessa hyödynnettiin radiota, mutta kuurojenkoulussa radion käyttäminen oli mahdotonta, joten elokuvilla oli mahdollista korvata tämä puuttuva aukko.⁵⁶ Havainto-opetuksessa hyödynnettiin siis monipuolisesti erilaisia menetelmiä, jotta opetettavat sanat ja käsitteet tulisivat ymmärretyiksi.

Ensimmäisillä luokilla opetus keskittyi pitkälti lähiympäristön käsitteiden ja ilmiöiden opetteluun esimerkiksi erilaisten esineiden, piirustusten sekä kuvien avulla. Yläluokilla opeteltavat käsitteet liittyivät esimerkiksi yhteiskunnan eri ilmiöihin. Etenkin yläluokilla opetuksessa korostui ulkoa opettelu merkitys, sillä opeteltava sanasto ei ollut osa jokapäiväistä elämää. Opetuksesta ja siihen liittyvistä käytännöistä keskusteltiin ahkerasti *Kuuromykkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja* -lehdessä. Kirjoitukset liittyivät huoleen oppilaiden jaksamisesta koulussa sekä kuvien oikeanlaisesta käytöstä opetuksessa.

---

⁵⁶K. Lehtinen, "Elokuvat kuuromykkäinopetuksen palveluksessa" (art.) *Kuuromykkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja*. 8–9/1934.

3. KIISTELTY PUHEMETODI

3.1. ARTIKULAATIOTA JA HUULILTALUKUA

Edellisessä luvussa käsiteltiin opetusmenetelmiä ja -sisältöjä laajemmin, mutta seuraavaksi keskityn tarkemmin äänteiden ja puheen opettamiseen. Puheen ja huuliltaluvun oppiminen oli yksi tärkeimmistä asioista opetuksessa, sillä olihan tarkoituksena saada oppilaista kuulevan kaltaisia kansalaisia, jotka voisivat kommunikoida suullisen kielen avulla.

Kuuromykkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja -lehdessä 1930-luvulla julkaistiin useampia erilaisia kirjoituksia liittyen artikulaatio-opetukseen, kuten ohjeita eri kirjainten äänteiden opettamiseen sekä huolestuneita kirjoituksia artikulaation tasosta. Artikulaatio-opetuksessa tärkeää oli äänteiden oikeaoppisuus, jonka jälkeen vasta tuli kysymys siitä, kuinka paljon eri sanoja ja käsitteitä oli mahdollista opettaa. Luokassa eri äänteitä harjoiteltiin muun muassa kuorossa lausuttuna. Äänteiden opetuksessa pidettiin tärkeänä oikeanlaista järjestystä siinä, minkälaiset äänteet opetetaan ensimmäisenä.⁵⁷

Suomessa 1930-luvulla oli käytössä kaksi hieman toisistaan eroavaa järjestelmää: vanhempi eli Kustaa Killisen luoma järjestelmä ja uudempi Samuli Paulaharjun luoma järjestelmä. Kyseisten järjestelmien yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia Seppälä käy artikkelissaan läpi. Kirjoittajan mukaan Killisen ja Paulaharjun järjestelmät eroavat toisistaan muun muassa siinä, missä järjestyksessä äänteitä lähdettiin opettamaan. Molemmissa järjestelmissä ensin opetettiin konsonantit p, k ja t. Killisen järjestelmässä näiden jälkeen opetettiin vokaalit a ja u, jonka myötä saatiin muodostettua useita lyhyitä sanoja, kuten kuu ja puu. Paulaharjun järjestelmässä puolestaan opetettiin edellä mainittujen konsonanttien jälkeen u-kirjain ja vasta myöhemmin a-kirjain. Seppälän mukaan kumpikaan, Paulaharjun tai Killisen, järjestelmä ei ollut täydellinen, vaan molemmissa ilmenee puutteita esimerkiksi diftongien opettamisessa.⁵⁸

---

⁵⁷ S. Seppälä, "Artikulaatio-opetuksen suuntaviivoja" (art.) *Kuuromykkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja*. 4–5/1937.

⁵⁸ S. Seppälä, "Artikulaatio-opetuksen suuntaviivoja" (art.) *Kuuromykkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja*. 4–5/1937.

Oikeanlaisten äänteiden saaminen oli työlästä ja aikaa vievää, sillä oppilaiden puheessa ilmeni esimerkiksi honotusta eli niin sanottua nenään puhumista, mikä johtui yleensä heikosta kitapurjeen hallinnasta tai elimellisistä syistä. Jos honotus johtui heikosta kitapurjeen hallinnasta, oli honotus mahdollista kitkeä puheesta pois esimerkiksi katsomalla ja matkimalla opettajan puhumista. Jos edellä mainituista keinoista ei ollut hyötyä, oli mahdollista esimerkiksi höyhenellä koskettaa kitapurjetta, jolloin se kohoaa ylöspäin ja kieli laskeutuu alas. Tämän onnistuttua oppilas harjoitteli peilin edessä tekemään saman itse itselleen.⁵⁹ Kahman lisäksi honotuksesta kirjoitti Seppälä, joka artikkelissaan keskittyy etenkin i-äänteen opettamiseen niin, että honotus jäisi mahdollisesti kokonaan pois puheesta. Seppälän mukaan oppilaat pitivät i-äänteen muodostamisesta, sillä äänteen muodostaminen esimerkiksi viivoitinta vasten aiheutti värähtelyä. Honotus kuitenkin vähensi tätä värähtelyä. Jos oppilas osasi muodostaa puhtaan i-äänteen, oli honotuksesta mahdollista päästä eroon erilaisten äännesarjojen harjoittelun myötä. Kirjoittaja painottaa tekstissään kovaa työtä ja harjoittelua, jota ääntämisen opetuksessa vaaditaan.⁶⁰

Varsinaisten äänteiden opettamisen lisäksi oppitunneilla harjoiteltiin puhe-elinten liikkeitä sekä tehtiin erilaisia hengitysharjoituksia, sillä etenkin syntymästään kuuroilla henkilöillä äänihuulet olivat veltot, kun niiltä puuttui oikeanlainen käyttö. Yksi mainituista harjoituksista oli hengittäminen nenän kautta sisään ja puhaltaminen suun kautta ulos. Artikulaation kannalta harjoitukset olivat tärkeitä, sillä esimerkiksi hengityksellä ja kielen liikkeillä on merkitystä siihen, minkälaisia äänteitä tuotetaan. Täysin kuurojen oppilaiden tuli pelkästään tunteella huomata ero äänen tuottamisen ja äänettömyyden välillä sekä ero korkean ja matalan äänteen välillä. Pelkästään äänen tuottamisen onnistumiseen saattoi kulu viikkoja tai jopa kuukausia koulutaipaleensa alussa olevilla oppilailta.⁶¹ Puheharjoituksissa apuna käytettiin erilaisia apuvälineitä sekä fyysistä tunnustelua esimerkiksi kaulalta. Oppilaat istuivat tunneilla puoliympyrässä,

---

⁵⁹ U. Kahma, "Artikulaatioita" (art.) *Kuuromykkäin- ja sokeainkoulun opettajaliiton äänenkannattaja*. 3/1936.

⁶⁰ S. Seppälä, "Miten voidaan honotusta poistaa kuuromykkäoppilaiden puheesta?" (art.) *Kuuromykkäin- ja sokeainkoulun opettajaliiton äänenkannattaja*. 3–4/1934.

⁶¹ U. Kahma, "Artikulaatioita" (art.) *Kuuromykkäin- ja sokeainkoulun opettajaliiton äänenkannattaja*. 1–2/1936.

jotta opettajan ja toisten oppilaiden suunliikkeiden havainnoiminen oli mahdollista.⁶² Apuvälineinä käytettiin muun muassa lusikoita, peilejä ja eräänlaisia luisia ”kielilapioita”.⁶³

Artikulaation tason heikentymisestä kirjoitti muun muassa Uuno Kahma useassa eri numerossa *Kuuromykkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja* -lehdessä. Artikkelinsa alussa hän toteaa, kuinka varsinaisilta kuuroilta eli syntymästään asti kuuroilta henkilöiltä ei voi odottaa täydellistä puhetta, mutta puheen tulee kuitenkin olla ymmärrettävää ja sellaista, että puheella tulee elämässä toimeen. Kahman mukaan tämä ei useinkaan toteutunut. Syyksi hän mainitsee muun muassa opettajan heikon artikulaatiotaidon, johon auttaa vain artikulaation opettaminen oppilaille. Kahma kuitenkin huomauttaa, kuinka nuorelle opettajalle ei saisi antaa uutta luokkaa artikulaatio-opetusta varten, jotta uusien oppilaiden artikulaatio ei tästä kärsisi. Uuden opettajan tulisikin opettaa ensin kokeneemman opettajan apuna.⁶⁴

Toisessa artikkelissaan Kahma nostaa esiin harjoittelun tärkeyden artikulaatio-opetuksessa. Esimerkkinä hän käyttää i-kirjaimen opettamista, mikä voi olla haastavaa ja aikaa vievää etenkin luokan huonommille oppilaille. Hän onnistui opettamaan oikeanlaisen äänteen sitkeydellä ja pitkäjänteisellä työskentelyllä. Kahma painottaa tekstissään kovan harjoittelun merkitystä:

*Tässä se suuri keksintö sitten olikin. Se on tämä jo kauan sitten keksitty ja aina todeksi huomattu: ainoa tehokas artikuloimismetodi on työ, herpaantumaton, jatkuva työ.*⁶⁵

Äänneiden ja puheen opetteluohjelmien ohella tärkeää oli myös huulitaluku, jonka avulla oppilaat seurasivat esimerkiksi opetusta ja keskusteluja. Vuonna 1930 ilmestyneessä *Kuurojen ystävä* -lehdessä oli ohjeet siihen, kuinka kuuroille tulisi puhua, jotta he saavat puheesta selvää. Ohjeissa mainittiin muun muassa ilmeiden käytön merkitys ja selkeästi

---

⁶² Julkunen 2021, 170.

⁶³ Salmi & Laakso 2005, 171.

⁶⁴ U. Kahma, ”Miten olisi oppilaittemme artikulaation taso kohotettava?” (art.) *Kuuromykkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja*. 9/1936.

⁶⁵ U. Kahma, ”Miten olisi oppilaittemme artikulaation taso kohotettava?” (art.) *Kuuromykkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja*. 1/1937.

sekä harvaan puhuminen. Näiden lisäksi oli tärkeä välttää ylimääräisiä sanoja ja vaikeita lausetapoja.⁶⁶

Huulilталuvusta kirjoitettiin myös vuonna 1935 *Hiljainen maailma: kuurojen ja ystävien* -lehdessä. Artikkelissaan kirjoittaja ihanoi pienen kuuron pojan ja hänen kuurojen vanhempiensa puhe- ja huulilталukutaitoja. Perheen äiti opetti itse pienelle pojalleen ennen kouluikää puheen ääntämistä sekä huulilталukua. Kirjoittaja on itse kuuro ja artikkelissaan kuvailee, kuinka huulilталuku on hänelle haastavaa, vaikka osaakin tuottaa puhetta hyvin. Huulilталuvun haastavuuden vuoksi hänen kuuroutensa ei jää epäselväksi keskusteluissa muiden ihmisten seurassa. Kyseinen artikkeli on ainut kuuron kirjoittama artikkeli käyttämissäni lähteissä.⁶⁷ Artikkelissa esitetty kuuron perheen tapaus on poikkeus, sillä yleensä huulilталuku ei sujunut yhtä hyvin, ainakaan, jos kyseessä oli syntymästään kuuro henkilö.

Huulilталuvun käytettävyydestä saa hieman erilaisen kuvan vuoden 1935 *Kuuromykkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja* -lehdessä julkaistussa artikkelissa, jossa kritisoidaan puhemetodin käyttöä sekä huulilталukua. Kirjoittaja käyttää esimerkkinä tilannetta, jossa kuuro lapsi pyrkii kommunikoimaan perheensä kanssa, mutta muun muassa keskustelun seuraaminen on käytännössä mahdotonta, vaikka käytettäisiinkin selkeää puhetta. Kirjoittajan mukaan keskustelun seuraaminen voisi onnistua, jos tukena käytetään sormiaakkosia. Näitä ei kuitenkaan saanut käyttää. Artikkelit erottuu muista lehdessä julkaistuista artikkeleista, sillä siinä on kovasanaisesti arvosteltu puhemetodin käyttöä kuurojen opettamisessa. Teksti ei kuitenkaan ole suomalaisen kirjoittama, vaan käännösteksti. Suomalaiset kuurojenkoulujen opettajat pitkälti kannattivat puhemetodin käyttöä opetuksessa, kuten edeltä on käynyt ilmi. Tekstin lopussa kirjoittaja ehdottaakin puhemetodista luopumista tiukkasanaanisesti:

Puhdas puhemethodi, joka muka saattaa kuuromykät puhuviksi ja lahjoittaa heidät takaisin yhteiskunnalle, on saanut liian kauan vallita ja vahingoittaa

---

⁶⁶ "Miten kuuron kanssa on puhuttava?" *Kuurojen ystävä*. Numero ilman tarkempaa päivämäärää/1930.

⁶⁷ Huomioitsija, "Ihmeellinen huulilталukemiskyky" (art.) *Hiljainen maailma: kuurojen ja ystävien lehti*. 1/1935.

*kuuromyökkien todellisia tarpeita. — On jo aika muuttaa suuntaa kuuromyökkäinopetuksessa.*⁶⁸

Tutkimuskirjallisuudessa muun muassa Heinonen on käsitellyt huulilतालukua ja sen ongelmallisuutta. Hänen mukaansa huulilतालuku on haastavaa, sillä kuulevien käyttämää äänteellistä puhetta on vaikea hahmottaa ilman merkittäviä virheitä ja erehdyksiä. Syntymästään asti kuuroille henkilölle huulilतालuvun opettaminen vaatisi pitkäaikaista opetusta.⁶⁹ Artikkeleissa, jotka käsittelevät artikulaatio-opetusta tai huulilतालukua painottuu pitkälti kovan harjoittelun ja työn merkitys, jotta syntyisi haluttuja tuloksia. Näitä haluttuja tuloksia kuitenkin harvoin saavutettiin, mikä käy ilmi esimerkiksi seuraavassa luvussa.

3.2. PUHETTA, VIITTOMIA VAI MOLEMPIA?

Kuten edellisestä luvusta voi huomata, artikulaatio-opetukseen paneuduttiin opetuksessa huolella. Tästä huolimatta tulokset eivät olleet kovin hyviä, minkä myös opettajat myönsivät. Tämän oli huomannut myös sosiaaliministeriö vuonna 1932 todetessaan, etteivät kuurot opi tavallista kirjakieltä. Kyseinen väite torjuttiin opettajaliiton kokouksessa. Vuonna 1937 heikot oppimistulokset otettiin uudestaan esille kokouksessa. Jo useamman kerran mainittu Kuopion kuurojenkoulun johtaja Uno Kahma kysyi kokouksessa, pitäisikö älykkäitä kuuroja opettaa kirjoitusmetodilla, jos he eivät opi puhetta. Kokous suositti lyhyen keskustelun jälkeen puhemetodin käyttöä aina, kun se oli vain mahdollista.⁷⁰ Puhemetodin puutteet siis tiedostettiin, mutta tästä huolimatta sitä pidettiin ensisijaisena opetusmenetelmänä.

Opetuksessa puhemetodilla oli vankka kannatus, mutta esimerkiksi Urho Kierimo totesi vuonna 1933, kuinka pieniltä lapsilta ei tulisi kieltää viittomien käyttöä. ”Jos tämäkin lapsiraukalta riistetään, on köyhältä viety hänen ainoa lampaansa”, totesi Kierimo aiheesta.⁷¹ Hänen mukaansa ennemmin tai myöhemmin puhekoulun käynyt kuuro alkaa

---

⁶⁸ Suom. I D:m, ”Ovatko kuuromyökät onnellisia kuulevien kanssa.” (art.) *Kuuromyökkäin- ja sokeainkoulun opettajaliiton äänenkannattaja*. 3–4/1935.

⁶⁹ Heinonen 1979, 18–19.

⁷⁰ Salmi & Laakso 2005, 171–172.

⁷¹ Harjula 1996, 78.

käyttämään viittomakieltä.⁷² Tästäkään huolimatta opetukseen ei haluttu tuoda viittomakieltä.

Viittomakieltä arvosteltiin kovasanaisesti muun muassa sanaköyhäksi kieleksi vuoden 1939 *Kuuromykkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja* -lehdessä. Tätä kirjoittaja perusteli muun muassa synonyymien vähäisyydellä sekä viittomien monimerkityksisyydellä, mikä aiheuttaa väärinkäsityksiä. Kirjoittajan mukaan kuurot ovat sokeita näille edellä mainituille puutteille, sillä he ovat kiintyneet omaan kieleensä, jolloin kuuroilla on subjektiivinen näkemys viittomakielestä ja sen käytettävyydestä. Kirjoittaja ei näe mahdollisena, että viittomametodia käytettäisiin ensisijaisena opetusmenetelmänä kuurojen opetuksessa:

*Viittomakielen primitiivisyys ja sen affektiivis-emotionaalinen luonne tekee viittomametodin soveliaaksi juuri psyykkisesti vajavaisten kuuromykkien – mutta vain sellaisten – opetukseen. Mutta kuuromykkäinopetuksen valtaväylältä on viittomametodi jo pysyväisesti työnnetty syrjään.*⁷³

Myöhemmässä numerossa kirjoittaja selvensi ja hieman pehmitti kantaansa viittomakielestä ja sen käytöstä opetuksessa. Artikkelissa kirjoittaja myönsi, kuinka viittomakieli on kuurojen äidinkieli ja pääosassa kuurojen keskinäisissä keskusteluissa, eikä sen kitkeminen pois käytöstä ole tavoiteltavaa, sillä kuuroilta viittomakielen kieltäminen on tätä kohtaan henkistä väkivaltaa. Opetukseen viittomakieli ei kuitenkaan sovellu.⁷⁴ Muissa käyttämissäni artikkeleissa ei ole tunnistettu tai haluttu myöntää, kuinka viittomakielen kieltäminen on henkistä väkivaltaa.

Tarkastelemisiani lehtien artikkeleissa ei ole mainittu oppilaisiin kohdistuvasta fyysisestä kurittamisesta viittomakielen käytön vuoksi. Tutkimuskirjallisuudessa esimerkiksi Salmi ja Laakso ovat tuoneet kuitenkin ilmi, kuinka opettajat taistelivat viittomakieltä vastaan fyysisen kurittamisen ja pakottamisen keinoin, mikä on käynyt ilmi esimerkiksi kuurojen kertomuksissa, joissa korostuu muun muassa karttakepillä lyöminen sormille. Oppilaiden kurittaminen kiellettiin jo vuonna 1914, mutta esimerkiksi

---

⁷² Salmi & Laakso 2005, 180.

⁷³ V. L., ”Viittomametodi, kirjoitusmetodi ja puhemetodi kuuromykkäinopetuksessa” (art.) *Kuuromykkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja*. 1–2/1939.

⁷⁴ V.L., ”Viittomametodi, kirjoitusmetodi ja puhemetodi kuuromykkäinopetuksessa” (art.) *Kuuromykkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja*. 7–8/1939.

vielä 1940-luvulla monet opettajat pitivät viittomakielen käyttöä oppitunnilla rangaistavana tekona. Luultavasti aiheen arkaluontoisuuden vuoksi aihetta ei ole käsitelty juurikaan esimerkiksi opettajien lehdissä tai kokouksissa.⁷⁵

Varsinaista viittomakieltä ei siis haluttu osaksi kuurojen opetusta 1930-luvulla. Niin sanottua suukäsiäkköjärjestelmää huulilitaluvun tueksi ehdotti Kahma artikkelissaan vuonna 1939. Kirjoittajan mukaan kyseistä järjestelmää voisi opettaa esimerkiksi ylimmällä asteella pian koulunsa päättävälle. Suukäsiäkköä voisi hyödyntää esimerkiksi kuuroille suunnatuissa puhe- ja luentotilaisuuksissa, joissa useampi henkilö seuraa yhden henkilön puhetta. Tällaisessa tilanteessa huulilitaluku on haastavampaa kuin esimerkiksi kahdenkeskisissä keskusteluissa. Huulilitalukua kyseinen järjestelmä ei kuitenkaan tulisi korvaamaan, sillä Kahman mukaan huulilitaluku on korvaamattoman arvokas ja ainoa keino kuuroille keskustella kuulevien kanssa. Ilman kyseistä taitoa kuurot palaisivat takaisin siihen eristykseen, jossa ovat olleet ennen opetuksen alkamista. Tällöin kuuromyökkäinopetuksessa tehdyt valtavat ponnistukset olisivat myös turhaan tehtyjä.⁷⁶ Kahman tekstistä voidaan tulkita, kuinka kuulevien ponnisteluiden ansiosta kuurot on pelastettu sanattomasta ja yksinäisestä eristyksestä kuulevien maailmaan.

---

⁷⁵ Salmi & Laakso 2005, 175–176.

⁷⁶ U. Kahma, ”Artikulatiota” (art.) *Kuuromyökkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja*. 3–4/1939.

LOPPULAUSE

Opetuksen tavoitteena puhekouluissa oli saada kuuroista kuulevan kaltaisia kansalaisia, joista ei parhaimmassa tapauksessa edes huomaisi kuuroutta. Tällöin he eivät erottuisi valtaväestöstä viittomakielen käytön vuoksi. Tavoitteen takana oli esimerkiksi eugenistisiä, nationalistisia ja evolutionistisia ihanteita, eikä kuuroilla ollut sananvaltaa siihen, minkälaista opetusta heille annetaan tai mihin opetuksella tähdätään. Tavoite ei kuitenkaan ollut kovinkaan realistinen, etenkin oppilailla, jotka olivat syntymästään asti olleet kuuroja.

Varsinaisella tutkimuskysymykselläni halusin selvittää, minkälaisia opetustapoja käytettiin kuurojen opetuksessa vuosina 1930–1939. Opetustavat painottuivat siihen, että kuurot oppivat puhumaan mahdollisimman oikeaoppisesti sekä kerryttivät sanavarastoaan. Opetus aloitettiin yksittäisistä kirjaimista, jonka jälkeen siirryttiin tavuihin, sanoihin sekä myöhemmässä vaiheessa lauseisiin. Artikulaatio-opetuksessa oppilaat lausuvat sanoja yksitellen sekä yhdessä kuorossa lausuen. Ääntämisen tukena tehtiin erilaisia puhe-elinten liikkeitä sekä hengitysharjoituksia. Näiden lisäksi oli erilaisia apuvälineitä oikeanlaisten äänteiden saamisen tueksi.

Sanavarastoa kerrytettiin pitkälti havainto-opetuksen avulla, missä oli tärkeässä roolissa erilaiset esineet, piirustukset, opetustaulut ja jopa elokuvat. Viittomien käyttöä opetuksessa pyrittiin välttämään ja joissain tilanteissa esimerkiksi viittomakielen käyttö oli jopa rangaistavaa. Raja kuitenkin elekielen ja viittomien välillä oli häilyvä. Sanoja ja kirjoittamista harjoiteltiin myös päiväkirjan avulla, jota kirjoitettiin kolmannelta luokalta lähtien. Yläluokilla kirjoittamista ja sanoja harjoiteltiin päiväkirjan ohella ainekirjoitusten avulla sekä erillisellä sanaviholla.

Kahdeksanvuotinen opetus oli valjastettu puheen ja huulitaluvun opettamiselle, vaikka useimmiten kuurot siirtyivät viittomakielen käyttöön kouluvuosien jälkeen. Tämän myös kuurojenkoulujen opettajat tunnustivat kuten myös heikot oppimistulokset puhemetodilla, mutta viittomakieltä ei siltikään haluttu kouluissa opettaa. Tämän myötä opetuksessa kuuroilta evättiin niin äidinkieli kuin oman yhteisön merkitys.

Varsinaisen tutkimuskysymyksen lisäksi halusin tutkielmassani tuoda ilmi, minkälaista keskustelua opetuksesta käytiin valitsemisani aikakauslehdissä. Tuotteliaita kirjoittajia

olivat muun muassa Kahma ja Kierimo, jotka olivat esimerkiksi kuurojenkoulujen johtajina merkittävässä asemassa kuurojen koulutuksen kannalta. Etenkin artikulaatiosta kirjoitettiin lehdissä paljon. Kirjoittajat halusivat tuoda ilmi oman näkemyksensä koskien esimerkiksi sitä, miten ja missä järjestyksessä kirjaimia ja sanoja kannattaisi opettaa. Artikulaation lisäksi aikakauslehdissä kirjoitettiin kuvien oikeanlaisesta käytöstä sekä huulitaluvusta. Etenkin artikulaatiosta ja huulitaluvusta kirjoitettaessa korostui kovan harjoittelun, työn ja ponnistelun merkitys siinä, että haluttuja tuloksia saavutettiin. Teksteissä viittomakieleen suhtauduttiin pääsääntöisesti nuivasti.

Tulevaisuudessa kuurojen koulutusta olisi mielenkiintoista tutkia esimerkiksi kuurojen omien kokemusten kautta. Tässä kuitenkin olemassa olevat lähteet hieman rajoittavat tutkimusta, sillä kuurojen itsensä kirjoittamia tekstejä koulutukseen liittyen on vähänlaisesti ainakaan julkisesti saatavana. Toisaalta haastattelututkimuksen hyödyntäminenkään ei olisi poissuljettua, jos tutkittavana vuosikymmenenä on esimerkiksi 1940-luku.

LÄHTEET JA TUTKIMUSKIRJALLISUUS

I PAINETUT LÄHTEET

Hiljainen maailma: Suomen kuurojen ja ystävien lehti 1935.

Kuurojen ystävä 1930.

Kuuromykkäin- ja sokeainkoulu: opettajaliiton äänenkannattaja 1932–1939.

Suomen aistivalliskoulujen lehti 1894, 1930–1931.

II TUTKIMUSKIRJALLISUUS

Harjula, Minna 1996: *Vaillinaisuudella vaivatut. Vammaisuuden tulkinnat suomalaisessa huoltokeskustelussa 1800-luvun lopulta 1930-luvun lopulle.* Hakapaino Oy.

Heinonen, Niilo 1979: *Tieteen paradigmat ja varhaiskuurojen kielenopetus.* Turun yliopiston offsetpaino.

Julkunen, Lauri 2021: "Ääni ja kansalaisuus. Eino Karlsbergin nuoruus kuurona 1894–1903." *Historiallinen aikakauskirja 2* (119) 2021 s. 165–179.

Nygård, Toivo 1998: *Erilaisten historia. Marginaaliryhmät Suomessa 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa.* Atena Kustannus Oy.

Ojala, Risto 1999: *Kädenjälkiä koulupolulla. Vuosisata oululaista kuurojenopetusta.* Kirjapaino Markprint.

Salmi, Eeva 2014: "Kielelliset käänteet kuurojen opetuksessa". *Muuttuvat marginaalit: näkökulmia vammaistutkimukseen.* s.10–41. Toimittaja Joel Kivirauma. Kehitysvammaliitto ry.

Salmi, Eeva & Laakso, Mikko 2005: *Maahan lämpimään. Suomen viittomakielisten historia.* Kuurojen liitto ry.

Vuolle, Tuula 1996: "Vammaisten koulutus kysymys Suomessa 1800-luvun loppuun." *Avun kohteesta itsensä auttajaksi. Katsaus Suomen vammaishistoriaan.* s. 61–103. Toimittaja Toivo Nygård & Kari Tuunainen. Atena Kustannus Oy.

Wallvik, Birgitta 2001: *Viitotulla tiellä*. Oy FINN LECTURA Ab.